

ADATTÁR.

BÁRÓ JÓSIKA MIKLÓS 1838 ÉS 1847 KÖZT FOLYTATOTT LEVELEZÉSÉBŐL.

Jósika egész életében széleskörű levelezést folytatott. Érintkezésben állott kora összes kiválóbb férfiával: írókkal, költőkkel és színészekkel épp úgy, mint tudósokkal, politikusokkal és főurakkal. Nagy irodalmi elfoglaltságai és családi meg vagyoni bajai között is, sok idejét fordította levélíráásra. Azon óriási tömeg levélből, melynek nagy része az Akademia és Erdélyi Múzeum-egylet levéltárában van, Toldy Ferenczcel, Fáyval és Heckenasttal való levelezését közöljük. Közlésünk legérdekesebb része: levelezése Toldy Ferenczcel. Toldyval 1831-ben ismerkedett meg, a mikor Pesten való tartózkodása alatt ez háziorvosa lett.¹ Ugyanekkor ismerkedett meg Vörösmartyval és Bajzával is, a kiket leveleiben többször említ. Jósika maga ugyan másképp mondja el első találkozásukat, de ebben nem igen hiteles.² Toldyval 1838 óta állandó levelezésben állott, különösen mivel hivatalai is szükségessé tették ezen érintkezést. Jósika előbb igazgatója, Toldy pedig titkára, később Jósika elnöke, Toldy pedig igazgatója volt a Kisfaludy-Társaságnak. Toldy szerkesztője az Athenaeumnak, a hol Jósika elbeszélései gyakran megjelennek; titkára az Akademiának; mind olyan állások, a mikben a Jósikával való érintkezés szükséges volt. Levelezésük egészen 1847-ig megszakítás nélkül folyik. Jósika sajátkezűleg írt leveleit az Akademia levéltárából közöljük, ugyancsak onnan Toldy egy levelét, mely másolatban van meg az Akademiában. Fáyhoz és Heckenasthoz intézett három-három levelét a Magyar Nemzeti Múzeum levéltárából közöljük.

Jósika ezen sajátkezűleg írott levelei nemcsak tartalmuknál fogva érdekesek, hanem alakjuk miatt is. Különösen érdekes orthographiája:

¹ Toldy: Magyar költők élete. II. 353.

² Emlékirat, IV. 115. 1.

míg egyrészt minden szabályt figyelmen kívül hagy és olyan hibákat követ el, a miket egyedül a sietségből lehet magyarázni, addig vannak olyan sajátságai is, a hol kiejtése szerint ír erdélyi tájszólásában, (p. o. nyomot; küldek; örömost; süttöt).

Jósika levelezése Toldy Ferenczcel.

I.

Kedves Tanár Ur!

Szabályaink következtetésében, ezennel tudtára kívántam adni hogy: A' Csehek Magyarországon — korrajz Ió Mátyás király' idejéből — czimű 4 kötetű regényemet bevégeztem.

Elveszett perem miatt,¹ mellynek következtetése fájdalom sokkal súlyosabbak, mint igazságom' érzetében, egy előre gondolhatám, itt kell töltenem az időt, a' nélkül hogy munkámat sajto alá elkészíthessem: mert terjedelmes lévén (jóval hosszabb Bátorinál) magam a' tisztázásra rá nem érek, irnok pedig itt nincsen kire bizhatnám: December felé talán felmehetek az anyira kedvelt Pestre, s' ott elkészíthetem, az idén nehezen fog világot látni; de talán mutatóványokat tisztázhatok az Athenaeum' számára.

Anyi kellemetlen, szokatlan, bajokkal vagyok elfoglalva, hogy legjobb szándékom mellett is aligha az idén valamit különösen dolgozhatom, folyo iratunkba, de ha lehet meg cselekszem, minden esetre pedig — a' Csehek meg jelenése után, arra különösen s' több időt fogok szentelni.

Most egy kérésem következik, mellynek teljesítését kérem eszközje kedves tanár Úr, ha csak lehet: B. Eötvös Jozsef' albumába,² oda ígertem az által dolgozott Adoriánokat és Jenőket: az album — November végével jövend világra, s' így érdekekben áll, hogy a' darab addig a' Játékszinben még kétszer adassék, ne hogy a' választmány' határozatával, öszeütközsem, s' ez által méltó vádra adjak okot: mert csak akkor szabad a' darabnak nyomva meg jelenni, mikor már 3 szor adatott: Ezt tehát igen szívesen kérem.³

Kellemetlen körülményeim, azt is tiltják hogy a' T. Társaság' nagy gyűlésén jelen lehessek a' mit igen fájlok.

Dolgaimat itt, úgy szándékom elintézni, hogy ezután állandoul Pesten maradhassak — gyermekeim' nevelése végett — s' mivel ott igen szeretek lenni — Isten legyen önnel, s' tartson meg jó indulatában

Leg készebb szolgáljat
s' barátjat

11 Aug: 1838 Szurdok.

Jósika Miklós.

¹ Haszonbérletjével egy Szivó Anasztáz nevű göröggel való peréről szól. (L. Jósika: *Emlékirat* 1865 IV. 51—53. II.)

² *Budapesti Árvizkönyv*. Szerk. B. Eötvös József, 1839. Az *Adoriánok és Jenők* megjelentek a II. kötetben.

³ Az *Árvizkönyv* megjelenéséig csak kétszer adták: 1838 V/12 és 1839 II/15. Később 1841 I/31 mégegyszer adták. (V. ö. Bayer: *Magyar drámairodalom története*, 1897 II. 456 l.)

Bajza — Fay — Helmecky — s' Vörösmarty urakat szivesen tisztetem. Ha Bajza úr szives lenne darabom' probáin jelen lenni, igen lekötelezetnek érzem magamat.

Czím: A Monsieur Monsieur François de Schedel dr. en médecine et Chirurgie.

p. Debreczin.

Pest

M. Tudos társaság szállásán
Uri utca, Károlyi ház.

II.

Kedves Tanár Úr!

Itt küldöm regényemből, *a' második mutatványt*. Ebből már valamennyire kilehet venni, minő szempontból fogtam fel a' nagy király', s' a' Szilágyi lelkületét. Célom, azokkal, kik eddig csak bámulták Mátyást, őt meg is szeretetni, még pedig úgy hogy ez nem csalodás' eredménnyre hanem valóságé legyen: mert egy regényem sem került annyi kutatásba, olvasásba s' fürkészésbe mint ez. A' királynak lelkülete azonban telyes fényében csak az egésznek átolvasásakor, tűnik fel.

Az eddig közlettekből is némileg kiviláglik, hogy felfogásomban, Fesslertól¹ s' mindegyiktől eltávoztam, kik eddig Mátyással bajoskodtak.

Szeretném csak egy pár sórban, ha ideje engedi s' csak azt tudni, meg van e' az eddigiekből *Hősemmel* elégedve, bár ő nem Iő személy. A' Harmadik mutatványt, melly egészen más nemű, s' az érzések' körében terjeng; nem sokára el fogom küldeni, s' ennyi lepény egy süttőtől elég is lesz.

Igen sajnálom hogy a T. T. nagy gyűlésére felnemmehtek. — Kérdeni szabad: — Nem lehetne-e? a' Bujdosok' ha nem is remek, de igyekező íróját a' kis Horváthot² a' Társaságba felvétel által, megvigasztalni! ha lehet, szerezzen nékie proselitákat.

Az *Athenaeum* rendetlenül jár: a' 8—10—12—14 számok elmaradtak, szeretném ha megkaphatnám.

Mutatványomat le nem tisztáztathatván, kérem ezt Kecskeméthyvel megtétetni.

A' Figyelmezőben regényem' említését olvastam: a' Béke nemtőre nézve egy kis hiba történt.

A dolog így áll:

Az Eötvös József által szerkezendő albumában Heckenastnak: *Az Adorianok és Jenők*: jelennek meg.

¹ Fessler írt Mátyásról egy történeti regényt német nyelven. Címe: *Mathias Corvinius*, König der Ungarn und Grossherzog von Schlesien. (1793—94 2 kötet.)

² Petricsevich Horváth Lázár. Regényének címe: *Az elbujdosott vagy egy tél a fővárosban*, 1836.

A' Majláth által szerkezendőben pedig a' *Béke nemtője németre fordítva, magyarul az Emlényben fog kijönni.*¹

Nagy bajban vagyok a' tisztázással nem kapok írot: Én pedig a' tisztázás' száraz munkájára rá nem tudom adni magamat, s' ezer bajaim közt rá nem érek. Eddig már sajtó alatt lenne egyik kötete regényemnek.

Éljen szerencsésen köszöntve az ismerős tudos urakat nevemben — bár ott lehetnék, — Szivességgel legkészebb

szolg: barátja

30 aug: 1838 Szurdok.

Jósika M.

16 Decembris talán Pesten leszek.

III.

16 Febr 1841 Szurdok.

Kedves Tanár Úr!

Becses levelét vettem, s' nem igen jól érezvén magamat — csak röviden írhatok: Nem hogy ellenemre lenne hogy a' Beduin Leánya s' Helione a' Kiszaludy Társaság év könyveiben megjelenjék,² sőt örülek — ha arra érdemeseknek ítéltenek: Hogy Helione nem nagy tetszést arat — azt nem csak gyanítottam de tudtam is — van biz abban egy kis mysticismus s' egy kis talányosság — melly felolvasáskor — leg felyebb részletes hatásra számithata: nem is akartam én ezt a' Kiszaludy Társaság n. gyűlésére küldeni — de sok kedvetlenség érvén — a' készhez kelle nyulnom — mert invita minerva nem írhatok jobbat — s' a' népszerűség csökkenése — pályámról soha sem fog elretenteni — mert hiszen nem népszerűség keresése vitt annak sikamlo utaira.

Vegye kedves Tanár Ur — igaz Tiszteletem kifejezését — s' tartsa meg jó indulatában

Legkészebb szolgálját

Jósika Miklóst.

Czim: Orvos Tanár — s' a' Magyar Akademia Titoknoka Tekintetes dr Schedel Ferencz Úrnak

p. Debreczen.

a Pest

Uri utcza — Károlyi ház. M. Tud. Társaság szállása.

¹ A Béke nemtője csakugyan megjelent az *Emlényben* 1839. De a Majláth János gróf által szerkesztett *Irisben* a *Mohilok* gyöngye jelent meg német fordításban 1840.

² Előbbi az *Évolapok* I., utóbbi II. kötetében jelent meg 1841.

IV.

Szurdok 21 Febr. 1841.

Kedves Tanár Ur!

Utobbi levelemből látható ön — hogy beteg vagyok, s' hogy csak azért irtam, ne hogy a' posta el késsék — a' válasszal: Én meg mindig nem jól vagyok. Nálam a' kedvetlenségeknek, nagy hatásuk van egészségemre — kedvetlenségem pedig sok van, s' mind olyan melly a' kedélyt ostromolja — de elég erről. Most már önnek néhány kérdésére felelek — mellyek utobbi levelemben felelet nélkül maradtak.

A' Beduin leányára nézve (melly a' Heckenasth' tulajdona) — jónak látnám vele szólni — mert nem örömet szeretnék vele össze-
ütközésbe jönni — azonban gondolom nem leend komoly kifogása.

Zrinyiből¹ — Dec: 30 dikán — már csak leg főlebb 3 nyomtatott ív hibázott: de az óta — kivévén levelezéseimet — egy sort sem valék képes írni — először, mióta az írói pályára léptem, történik ez rajtam: máskor enyhet és vigasztalást találtam azon világban mellyet szeszélyem idéze föl: most van egy érzés bennem, melly nem engedi írói sikert vadászni — mig sorsom nem változik. A' két első kötettel meg vagyok elégedve — ha a' harmadikat most fejezném be, ártanék az egészségnek, s így azt jobb időkre hagyom; ha lesznek jobb idők!

Azon tárgy mellyet ön említ, érdekes studiumra nyitna mezőt, s' én attól nem idegenkedem: de ha újra irok — Zrinyi után első Regényem historiai Regény lesz újra — azután nem mondom hogy azon tárgyal is meg nem birkozom, mellyet én nehéznek gondolok.

Helionéről olvasám az Athenaeumban, hogy azt némelyek — Miltonnal hasonlítgaták: bár hasonlithatna hozzá! — De a' dolog nem úgy áll — Milton elveszet Edene — s' a' Klopstock Messiadja — olly tárgyak mellyekről az egész világ beszél — de a leg kevesebben olvasták: azért mellőzte el figyelmét némelyeknek, hogy Milton elveszett paradicsoma ott kezdetik — hol Helione végződik — mert Miltonnak első Éneke — a' már le sujtott angyalokat költi fel tetszholtukból De Milton magát a' csatákat másként fogta fel — ő két angyali hadserget állít szemközt — kik vívnek! Én ellenben — az angyalokat béketalárban — harfákkal kezeikben, csendesesen mutatom arany fellegekben: s' az Istent — egyedül hagyom a' lázadokat megbüntetni: De Helionében egészen más is az érdek — más az eszme — s' az, csak ebből ítélve — lehet jó vagy silány.

Helionébol külön nyomatokra nincsen szükségem, majd az év könyvekbe megtalálom — s' ha ezekből — 2 példányt — minden további honorarium nélkül, nyerek — meg leszek elégedve! — Ha Isten fordít bajaimon — az Athenaeum számára még egy mutatóványt a' Zrinyiből — A' Szamos Ujvári Gyűlést küldök: Ez egy a legnagyobb-szerű — *valóságos* történeti jelenetek közül — az agg 80 éves Zolyomi Dávid notáztatása (Zolyomi maga nagyszerű jellem) — s' a' 600 gysz-

¹ Zrinyi a költő csak 1843. jelent meg.

ban öltözet özvegy, megjelenése Rákóczi György előtt: — De ezt csak úgy ígérem, ha a' vihar mely fejem felett ösze vonult megszűnik.

Adjon Ég önnek, sok időt — sok kedvet — jó szándékot mely úgy is van, nem kívánok — de igen azt hogy a' fényes fővárosban — ne feledje egészen magányjában

Tisztelő barátját

Jósika Miklóst.

Ismerőimet — különösen Bajza — Vörösmarty — Fáy és Helmecezi Urakat — igen igen szívesen tisztelem.

Czim: A Monsieur François de Schedel Docteur en Medicin et Chirurgie de l'Academie ongroise (!)

p. Debreczin.

a Pest.

V.

Jan. 11. 1842: Szurdok.

Kedves jó Tanár Úr!

Ide mellékelve küldöm önnek az athenaeum számára — egy terjedelmes munkámnak első cikkét mutatványul: *Alt Moritz álnév alatt*: bizom önben hogy speudonimitásomat (!) *semmi esetre* elnem árulja. — E' Regény' vagy élet képnék neve: *Az ifju Békessy kalandjai*:¹ önálló cikkekéből mint annyi Genre képekből áll — de ezek olly öszvefűgésben vannak hogy a' munka még is, egy meglehetősen kerék egészet képezend: — Ha önök e' cikket s' ehhez hasonlókat az athenaeumban használhatnak — többekkel is szolgálndok — minden esetre ez idén reményilem önöknek szorgalmamra panasszuk nem leend: A Kis Faludy Társaság' Nagy Gyűlésére — *kész* egy novellám neve: *Herculanum*:² legkésőbb 20 dikán e' holdnak inditom s' így még Jan: utolsó hetében önnek kezében leend: De egyért bocsánatot kell öntől kérnem, munkáimat nem érek rá letisztázni — írom — még csak 3 hét mulva érkezik — s' így csak brouillonban küldhetem: Makkay és Kecskeméthy urak — írásomat jegyeimet ismervén — azokat letisztázhatják: csak kérem a mostan küldött cikkre nézve — *becsület szavukat venni hogy nevemet el nem árulják*: a' Herculanum czimű novella saját nevemet viselvé — nem teszi e' figyelmeztetést alkalmazhatová.

Zrinyi hetek óta hever készen s' tisztázóra vár — de reményilem Február — már a' tisztázó tolla alatt találndja:

üres óráimban: az előttem legjobb regény, fordításával foglalkozom: mert nulla dies sine linea: s' heverni nem tudok: neve *Toussaint L'ouvertur* — *Theodor Müggétől*:³ Pompás mű — s' mindenesetre

¹ Az egész megjelent 1844—45. Az első kötet Alt Möricz álnév alatt, a másodikon már Jósika neve is ki volt téve.

² Megjelent a Kisf.-Társ. Évlapjaiban 1842 III.

³ Fordítása megjelent 1844—45.

nyereség irodalmunknak. — De mivel csak lopom rá az időt — lassan halad.

Még egy szót — a' *Bekessy kalandjairól*: E mű átalyán humoristicus — miként — a' nép életből — alig lehet más hangon képeket elő idézni: semmi személyesség vagy sértő czélzás nincsen benne — s' iránya tisztán erkölcsi: nálunk a komikai elem — olly nagy a' közéletben, s' némelly gyöngeségeknek, tréfás rovatatása anyira üdvös, hogy ön, nekem igazat adand, ha mondom hogy egy ilyen Élet kép — eddig is irodalmunk híjánai közé tartozott: a' feladat nem könnyű, mert nyomot kedélyű egyednek mint magam; egy kis hyperstheniát kel elő idézni míg e' nemben irhatok — et les. beaux jours d'Aranjuez — el tűntek már.

Isten önnel — dolgozzunk mig az élet tart! — Ügyfeleinket szívesen tisztellem s' ön jó indulatába zárt vagyok.

Igazszívű szolgálja barátja

Jósika Miklós.

U: i: a' Zrinyiből is — nem sokára talán már Febr: küldök mutatványt.

A' Véralkat¹ nevű czik — nyerne talán (2)² ha egyszerre adathatnék.

Óhajtanám ha e' levclém' vételéről on tudositana.

VI.

Jan: 18: 1842: Szurdok.

Kedves, Tisztelt Tanár Úr!

Ide mellékelve küldöm a' Kisfaludy Társaság' nagy gyűlésére irt novellámat:³ Ezer bocsánat! e' borzasztó kéziratért. De rá nem értem letisztázni — Egyéb iránt a' törlések — csak kihagyások lévén — nem tévesztők — s' Makay Úr vagy Kecskemethy Úr, kik írásmat ismerik, azon igen könnyen el mehetnek.

Szívesen ismétlem múltkori kérésemet, birja ön Székács urat arra, hogy ő olvassa fel: mert hogy e' darab hatása nagyobb legyen, sok függ a' helyes szavallástól: miről ön csak az utóbbi két lapot átfutván meggyőződhetik.

Nem sokára — az athenaeum számára küldök egy Epizodot Zrinyiből s' az iden jo *fiú* leszek, anno aetatis 45° — és szorgalmatos. Isten önnel

Tisztelő barátja

Jósika Miklós.

¹ Részlet *Ifjabb Bekessy kalandjaiból*.

² A kérdőjelet maga Jósika tette oda.

³ *Herculanum*.

VII.

Febr. 5. 1842' Szurdok.

Kedves Tanár Úr!

Becsés levelét ma vettem: A' nemzeti könyvtár első köttete még nem jöve hozzám úgy szintén semmi levél mellyben munkáim újabb kritikai kiadásáról lenne szó: Egyébiránt ezt nem is értem s' következőleg, minek előtte e' tárgyban nyilatkoznám ama' levelet várom.

En Heckenasth úrral — oly egységére léptem mellynek következtében munkáim birtoka csak a' második kiadás elkelte után jó ujra birtokomba, s' közezőleg (!) csak akkor rendelkezhetem ezekről. A' mi olly távol nincsen már mivel: a' töbnyire második kiadást értek s' épen a' napokban adta Heckenasth úr tudtomra hogy az Élet és Tündérhon első kiadásban kevés híján elkölt. De nekem eddig anyi munka után alig volt valami kis nyereségem: s' megvallom hogy a' III. kiadást a' magam költségére akarom megtéetni: világos tudomást szerezvén magamnak arról hogy Heckenasth urnak eddigi miveimből 6000 v. fl: évenkenti nyeresége van: mivel 1000 példány a kiadás s' ez 3 év alatt sött elébb el kél — 15 kötet eszerint 15 000 pengő ft: mi 3 év alatt be jöven egy évre 5000 pengő esik — miből ha fele sött több megy a' kiadási költségére — a 6000 vált: évenkenti haszon bizonyos: — Igy leend e ez a' III. kiadással nem tudom, s' alig hiszem, de még is honorariumom olly csekély — hogy a kísérletet megérdemli, ha magam adván ki munkáimat nem nyerek e többet: — Egyébiránt' a mostani pénzcrisis visszahatása mindenkire, ki jövedelméből s' termékeiből él, ezt némileg szükségessé is tették.

Eszerint tehát — újabb kiadása munkáimnak bár ki által — csak egyezkedés utján történhetnék meg.

Ha ön Kolosvár felé küldötte a' levelet, úgy Isten tudja mikor veendem: s' azért óhajtanám ha annak tartalmát röviden posta után szíveskedne velem közleni. Nem sokára újra küldök valamit az athenaeum számára.

Tartson meg ön jó indulatában kiváló tisztelettel vagyok Kedves Tanár Úr

Legkészebb őszinte szolgája

Jósika Miklos.

Czím: Orvos Tanár s' a' Magyar Tudos Társaság' Érdemes Titoknoka T: Cz: *Schedel Ferencz Úrnak* szives Tisztelettel.

p. Debreczen.

a Pest

M. Tudos Társaság szállása

Úri utca; Trattner Károlyi ház I emelet.

VIII.

9 Feb. 1842: Szurdok.

Kedves Tanár Úr!

Utobbi levelemet, olly sietve irtam, hogy munkáim kiadattatására czélzó szavaira alig ha zavarosan nem feleltem: Ennek felvilágosításául irhatok anyit: hogy én tudom ugyan hogy Heckenasth Úr enyi jövedel-met húz munkáim után: de ez nem azt teszi hogy én, ha kiadattatásuk iránt egyezkedném: Ugy magos követelésekről ábrándoznék: igen is gyakorlati egyed vagyok: s' velem nem nehéz egyességre lépni: azomban — ezen ügy részleteit akkora' hagyom midőn önnek e' tárgyban néze-teit veendem.

Hát a' Herculanum! sikerült-e? mikor jelenik meg az évkönyvek-ben: — Én most tisztáztatom a Zrinyit — s' szorgalmatosan fordítom Toussaintet — jól csinálja magát magyarban:

Nem sokára Alt Moricz barátom újra küldend valamit az athe-naumba s' Jósika sem maradand hátra.

Isten önnel — Tisztelem ügyfeleinket szives indulattal vagyok Kedves Tanár Úr!

Önnek legkészebb szolgálja

Jósika Miklós.

Czim: A' Monsieur François de Schedel Docteur en Medicine et Chyrurgie

p. Debreczen

a Pest

M. Tudos Társaság szállása

Üri utca Trattner Károlyi ház I em.

IX.

Márz. 5én 1842 Szurdok.

Kedves Tisztelt Tanár Úr!

Febr. 22dikéről szóló beces levelét vettem: s' azt hiszem, hogy önnek ajánlása, ha nem is mindjárt, de nem sokára kivihető leend.

Heckenasth úrral — egyességem ez: Regényeim kiadását Zrinyit is ide érte átvette: úgy hogy 2 kiadás az övé, — de ez a' kettő öszvesen csak 2000 példányu legyen, ezután munkáim sajtósági joga újra vissza esik reám: — Ellenörködés fájdalom nincsen, s' nem is tud-nám miként lehetne azt eszközölnem: — mivel azomban Regényeim közül: Zólyomi — Abafi — a' Könyelműek — Utolsó Bátori — már 2dik kiadásban régenke megjelentek — az Elet és Tündérhon, gondolom, éppen most nyomatik másodszor s' a' Csehek is csak azért késnek — mivel ezekből Heckenasth Úr — nem 1000 hanem 1500 példányt vonatot le s' így 500-al többet mint az előbbiekből — mivel mondom ez így van, azt hiszem hogy már jövő évre alkalmasint rendelkezhetem munkáimról: s' igen örömost átadom a' Kisfaludy társaságnak — ha

azoknak jövedelmekből az engemet illető rész iránt egyezkedendünk, mi igen igen könyű leend.

Hogy ön a' szerkesztést magára vállalja, azzal csak saját óhaj-tásomat előzi meg, mindazon által még a 2dik kiadásba is csuszván be értelem zavaró nyomtatási hibák — sőt kihagyások — azon esetben átfutni munkáimat s' ezeket ki jelelni fentartom magamnak, mi azomban mivel gyorsan dolgozom nem fogja a' kiadást hátráltatni.

Zrinyit igen örömost megváltanám vagy kicserélném Heckenasth úrtól: de nehezen hiszem hogy ezzel boldogulhassak: már én e' részben több kísérletet tettem: sőt igen szép ajánlásokat is neki — de el nem áll tőle — s' így még egy kísérletet teendek — ha a' Toussaint kész leend, de ez időt kíván — mert a' munka 99¹/₃ nyomtatott iv — s' ebből még csak 17 van lefordítva — s' bár minden nap 12 — olykor 14 nyomot lapot fordítok — még is holnapokat vesz el: ha ezt cserében venné igen szeretném — ennek mintegy 1400 pengő forintra menvén honorariuma alkalmasint — ha valamit engedek, reá állni debimus!

Most pár szót a szerkesztésről: Hogy az Irány s' Vázlatok el nem maradhatnak, mivel nevem alatt jöttek ki — fájdalom átlátom, de erre reá vagyok szánya: ugy nevezett versezeteimet azomban — kérem egészen scártba tenni — lehetne talán ezekről mint csupa igen tévesztett sikerű kísérletekről — s' incunabulumokról egy kis rövid említést tenni — gyöngeségük kitüntetésére az Átok czimű költeményt oda csatolni: mivel erről már tudva van hogy én irtam, mivel — nagy meglepetésemre — hogy ne mondjam botránkozásomra — több német lapok a' Steinacker fordításában megjelent darabrol igen is kedvező ítéletet hoztak. A' többit el lehet bátran halgatni hogy nyugalomuk sirjokban a' F: M: országi Minervában ne háboritassék.

Mind ezeknek részleteiről mihelyt Pestre megyek — önnek egy 4ed óráckáját adó alá vonom — s' azt hiszem breviter et confuse eligazitom a dolgot, ön pedig aztán tisztába hozza.

Igen óhajtanám ennyit előre, ha az egész kiadási teher elesne nyakamrol — s' munkáimnak egy nyomtatott ivéért: de a' mostani kiadás szerint számítva 30 pengő forintot kaphatnék: mi valóban kevés — s' ezért aztán 3000 példány nyomására adnék szabadságot. De mondom mind ezekről szóval többet.

Önnek jó kívánatát szivemből köszönöm, nyugalom!! — igen ez a' fő az életben — s' kinek ez meg van mindene van: adja az Isten — hogy önnek szives óhajtaása telyesüljön: gondolom, akkor még többet tehetek.

bocsánat a' hoszú levélért de nem lévén citatoria — ön egész kényelemmel végig olvashatja — midőn kedve ide engedi — felelhet is reá.

Méhesy¹ úrtól még semmit sem kaptam, hanem ma egy levelet

¹ Valószínűleg Méhes Sámuel, az *Erdélyi Híradó* czimű politikai lap szerkesztője 1832—1848.

mástol, ki tudosit hogy a' gyorskocsin a' K. F. Társaság Elnökének in partibus infidelium három nyalába érkezett — gondolom hogy ez lesz a' kérdéses könyv s' levél.

Isten önnel s' béke velünk! a' mieinket szivesen tisztetem s' vagyok Kedves jó Tanár Úr

őszinte legkészebb szolgálója

Jósika.

X.

Marz. 16. 1842 Szurdok.

Kedves Jó Tanár Úr!

Sietek önnel tudatni: hogy a' tudva lévő nyalábot a' könyvekkel s' levelekkel vettem, valoban igen későn: mit meg nem foghatok.

A' leveleket már 9 lelkes nőhez — s' Méhesy úrhoz czimezve elküldöttem — pár sikerük lenne: — meg lehet! — mert e' pénzszegény országban sok a' jó akarat: s' éppen az erőn túli készség okozza néha az Erdélyiek' pontatlanságát.

A' nők nevei ezek:

B. Jósika Jánosné született Gr. Csáky.

B. Bánffy Miklósné sz. G. Iktáry Bethlen.

Torma Ferenczné sz. Rác.

Gr. Bethlen Jánosné sz. Wesselényi.

Gr. Rédey Jánosné sz. Wesselényi.

B. Kemény Istvánné sz. Bánffy.

B. Kemény Miklósné sz. Földváry.

Barcsay Jánosné sz. Jósika *testvérem*.

Nopcsa Lászlóné sz. Kozma.

Gondolom 4—5 ezek közül mozogni fog: A' Kisfaludy Károly élete igen alkalmas volna egy ugy nevezett Künstler romanra, de ezt tollam meg nem bírja: Eötvös Josef remeket irhatna belőle. — Én egy novelláskára — talán — vándorlása előtti viszonyait tudnám használni — de most igen sok más dolgaik vannak. Zrinyi s' Toussaint minden időmet elfoglalják: talán jövő évre gondolok valamit öszve: élőkkel nem sok szerencsém van: bizonyosság' a' vész és üdv novella¹ — hol Wesselényi jó elő s' melly oly kevés tetszést nyert.

A' mi a' másik tárgyat illeti — hidje ön hogy az ugyan igen illő lenne a' Kisfaludy n. gyűlésre ügyes kézben: de nem lenne soha öly hatása mint egy novellának: Én ugyan azt hiszem, hogy a' Nagy gyűlésekben jobb ha hatásra számított novellák s' beszélykék mellett maradunk mint allegoriákkal állunk elő: a' Helione hatása is igen gyenge volt: pedig abban mind tárgy mint sceneria több mezőt adott a' költőnek: mint az ön által ajánlott adna *nékem ezt jól értse ön nekem* mert egy reflectáló főnek mint Eötvös vagy Szemere vagy Vajda ez

¹ Megjelent a *Nemzeti Almanach*-ban. 1841.

igen igen szép mezőt nyújtana. Azonban én erről **sem** mondok le egészen s' meglátjuk mit szül az idő.

Őn olly igen szives és jó volt, munkáim lajstromozásának unalmas munkáját magára vállalni¹, ez valóban nagy áldozat: azomban a Marosközi név alatt kijöttokról gondolom halgathatunk: Életem rajzának rövid kivonatát már két vagy 3 év előtt elküldöttem egykor önnek: *emlékezzék csak vissza rá!* — De hogy hanyagnak ne mondassam: ezelőtt néhány nappal újra elküldöttem recepisse mellett Grof: Teleky József derék Elnökünkhöz: mert néhány héttel vagy holdal ezelőtt egy levelét vettem, mellyben azt magához küldötni óhajtja. *Igy tehát ez is megvan.* A' nemzeti könyvtár első kötete igen szép!

Még egyet: Darab idő óta, valaki azt a' tréfát csinálja magának: mindjárt mindjárt valamit hirdetni rolam: a' Jelenkor utobbi számában olvastam nagy meglepetésemre, hogy tőlem még az idén 3 kötet novella — s' Zrínyi meg fognak jelenni: Az igaz hogy ezek — sótt majd 8 kötetre menő munka van készen nálam: De nem csak írók vagyunk — s' akarat még nem mindenre elég: óhajtom hogy ezek meg jelenhessenek — de a' tisztázás főleg itt, s' egy 18 éves irnokkal lassan megy — bár egy nyomtatott ivnyit öszveír néha egy nap, *de hogy!* óhajtánám ha ön az athenaeumban egy ilyen nyilatkozást adna:

Nyilatkozás.

Darab idő óta munkáim megjelentéről hol egy hol más hirlapban említést olvasok, miről magam semmit sem tudok: minden félreértés kikerülésére mind azon hireket mellyek munkáim' kijöveteléről nem az Athenaeumban jelennek meg *először*, ezennel alaptalanoknak nyilatkozatom.

J. M.

Vagy jobban, de hogy ez legyen értelme, de meg lehetne említeni, hogy nem heverek s' ha később jó ki tőlem valami, annál több jó ki egyszerre.

Isten önnel s' ügyfeleinkkel kiket szivesen tisztetek — Vörösmartynk Úrhölgyhöz irt darabja felséges, egy ülőhelyemben 5ször el olvastam. Isten tartsa meg őt — de minket is

önnek tisztelő szolgája

Jósika Miklós.

XI.

26 aug. 1842. Szurdok.

Kedves Tanár Úr!

Önnek becses levelét ez órában vettem: én Toussaint véget irtam B. Mednyanszkynak² — de kevés reményem van: Mauprat³ azt hiszem

¹ Ez a jegyzék megvan Toldynak az Akademia levéltárában levő kéziratái s jegyzetei közt.

² Báró Mednyánszky Alajos, a kinek igazgatása alá rendelte a kormány 1840-ben a könyvvizsgálói hivatalt. (V. ö. *Ferenczy József: Magyar hirlap-irodalom története* 1887. 260. l.)

³ George Sand regénye. Első kiadása 1837. A magyar fordításnak semmi nyomát sem találtam.

a' Toussaint veszélye nélkül is bajba jött volna, mert Toussaintben még kevesebb van, miben józan censura megakadhatna:

Illy csapások meghűtik az embert, s' el kedvetlenítik a' dologtól — s' én kinek az életben úgy is kevés rozsa nyílik, ingerlékenyebbé lettem, mint szeretem: s' így Zrinyi is csak lassan halad — azomban a' jövő postán — mind a' Zrinyiből mind Allt Moricznak regényéből mutatványokat küldendek az athenaeumban. —

Adjon Isten önnek Kedves Tanár Úr — minél előbbi tökéletes fölgyógyulást:

Tisztelje ön ismerőimet szívesen s' tartsa meg jóindulatában

Tisztelő barátját

Jósika Miklóst.

Czim: A' Monsieur François de Schedel Docteur en Medicine et Chyrurgie

p. Debreczen.

a Pest

M. Tudos Társaság szállása
Trattner Károlyi ház. I emelet.

XII.

31 aug. 1842. Szurdok.

Kedves Tanár Úr!

Ide rekesztve küldök önnek egy mutatványt a' Zrinyiből *A Szamos-ujvári Gyűlés*¹ — mást az Allt Moricz regényéből — *A Stilista*² — bocsánat rövidségemért — de igen el vagyok foglalva — ki többi szíves Tisztelettel vagyok

Legkészebb szolgálója barátja

Jósika.

XIII.

Sep. 29. 1842 Szurdok.

Kedves Tanár Úr!

Miss Pardoe³ a' napokban egy levelet intézett hozzám, mellyben kér — hogy egy új folyó irat számára New Foreign quarterli⁴ — szerezzek neki a' Magyar irodalom' coripheusaitól egyes francziára vagy angol fordított cikkekét. — Kérem önt szerezzon proselitákat — s' tudassa velem az eredményt:

Miss Pardochoz irt levelemet ide rekesztve — azon szíves kéréssel küldöm — hogy azon sok angol utazók egyikének adná ön át, kik most csapatonként jelennek meg Pesten: Miss Pardoe maga ezen útat ajánlotta.

A' Toussaint iránt, megérkezett a' felelet. — Ha mindent mi az állomány s' vallás ellen van elnyomok vagy újra öntök — akkor

¹ Megjelent az Athenaeumban 1843.

² Athenaeum 1842.

³ Magyarországon tartózkodó angol nő.

⁴ Ez a tervezett folyóirat nem jelenti meg.

kegyelem ígértetik: Ez rossz tréfa, oly mívben mellyben minden *Párt* személyesítve van — így egyik a' másikat czáfolgatván az olvasó egy magasb állásból — önállólag hozhat ítéletet. Az önök lencséje — mint azt olvasám jobban kél.

Tetszenek e' az Alt Moricz barátom szárnypróbálgatásai? Gondolom később érdekesebbekké válnak a' cikkek — ha a' mesébe haragnak nem sokára küldök újra valamit az athenaeumba — vehetik e' a' politikai színezetű cikkeknek, ál néven — hasznát! — van egy cik kem készülöben — a' csalásról — lato sensu.¹

Isten önnel — s' minden szándékaival

barátya

Jósika Miklos.

XIV.

Nov. 14. 1842 Szurdok.

Kedves Tanár Ur!

Öntől régen óhajtom a' tudositást. Két versben irtam, s' az irtak iránt mindedig bizonytalanságban vagyok, Egyszer egy Miss Pardoenk szóló levéllel terheltem önt, s' egy fölszolitással annak nevében — honni írónkhoz: mások két mutatványt küldettem egyet Allt Moricztól — melly meg is jelent az athenaeumban, másikat tőlem Zrinyiből — a' Szamosujvári Gyűlés — mi történt ezen utobbival? Kérem önt ha nem szabad vagy lehet adni, legyen szives azt Heckenasthnak átadni ki nekem leküldendi.

Hát a' Kisfaludy társaság nagy gyűlésére irjak-e valamit? — Kecsegtet a' remény — hogy Decemberben néhány napra, adja Isten hétre — Pestre mehetek, de mind ez — bizonytalan.

Isten önnel! lekötelez ha tudosit egy pár sor elég — ki többire szives tisztelettel vagyok Kedves Tanár Úr

Mindig legkészebb szolgálja

Jósika Miklos.

XV.

Febr. 17. 843 Szurdok.

Kedves Tanár Ur!

Önnek utobbi soraira — csak anyit irhatok — hogy *Bornemisza Anna*² át lévén már adva Heckenasth úrnak — igen természetes hogy arról nem rendelkezhetem. — főleg most — midőn (köztünk maradt szó legyen) — szeretnék tőle menekülni. Azomban ha ő megegyezik — ellenemre nincsen: a *Beduin leányával* is ez történt — én nem rendelkezhetvén rola önök Heckenasthral egyezkedtek.

A *Szamosujvári Gyűlés* — néhány szarvas hibával jelent meg. oka az hogy első tervem az volt e gyűlést — kissé hűtlenül a valo-

¹ Nem találtam semmi nyomát.

² Megjelent Kisf. Társ. Évlapjai IV. 1844.

sághoz — a sceneria végett Ecsedre áttenni — de egy kirándulást tevén Szamosujvárra bájteljesnek találtam e vidéket — s' így — midőn ama töredéket tisztába irattam — csak annyit mondtam irnokomnak — hogy a hol e név *Sulyok István* elő jó oda *Kassai István* tegye — és a hol e' szó Ecsed jó elő — oda Szamosujvárt írja — de ugy látom — hogy ezt elfeledte — s' így aztán egyszerre Szamosujvárt az *Ecsedi nép* jelenék meg — és az egész *ecsed* vár — egy sirbolthoz hasonlít, — feljebb pedig — hol Zolyomi mondja — hogy *Ecsedet* Rákoczi — Zolyomi Erzsébettől kapta — ott az credetiben *Élesd* nem Ecsed van. — Ohajtanám ha ön ezt a jövő számban kiigazíttatná.

Ilyen forman — A Szamosujvári gyűlés czimű czikben — vét-ségből Kassai István helyet Sulyok István iratot, Zolyomi Erzsébet javai közt pedig Élesd helyet Ecsed — a czik vége felé végre, a hol Ecsed jó elő kétszer — Szamosujvárt kell olvasni

Önnek rég óta már egy szíves köszönettel tartozom — jut e' meg eszébe hogy egy Mátyás koráboli — regény első eszméjét ön ada nekem — ugy szintén ön tanácsla — hogy Zrinyiről a költőről írjak egy regény (!) — így e két mivemnek keresztatyja — s' én Zrinyit ajánlom figyelmébe — ha jól emlékezem azt is ön javallá — a Zrinyi munkáiból venni a Mottokat — ez meg történt — már 4 nap óta a III kötet útba van Pestre — s' így e fáradságos munkát is le ráztam a nyakamrol.

Hát donna Anna de Bornemisza — nem csinált fiascot? előadandó alkalommal tudassa ezt ön velem. — Az év könyvek III kötetét kétszer birandom — mert egy példány (!) hetek óta már vettem Tilschtől¹ — a Herculanumba is csúszot be hiba — de nem feltűnő.

Még egyet — jut-e önnek eszébe mikor mondám hogy Zrinyinek kiindulási pontja Fiume leend s' ön *Portorét* tanácsla — ezzel meg-jártam — ezt Vik Károly készítette — szerencsére a Hircocernust észre vettem — s' Bajza urat megkértem, hogy tegye — Fiumét, vagy ennél jobbat helyébe — — valljon megtette-e? leveletem vette mert a retour recepisse meg jött.

Az nálunk a baj — hogy kevés a segéd könyv — én egy kis könyvtárt öszekutattam Zrinyiért — de e részben szegények vagyunk — Isten önnel — talán mart. vagy aprilbe láthatom

tisztelő barátja

Jósika.

XVI.

Szurdok Jun 27: 843

Tisztelt Tanár Úr!

Itt küldök egy Alt Moriczféle czikket az athenaeumba: ² most csak ugyan az athenaeum számára egy novellán dolgozom:

Közeledik a minden íróra nézve fontos idő: Zrinyi a napokban meg fog jelenni: óhajtanám azt öntől bírálva látni.

¹ Kolozsvári könyvkereskedő és kiadó.

² *A nemes ábrándozók.* (Athenaeum 1843.)

A Telet Pestén töltendem — minek annál inkább örülek hogy alkalmam leend a Kisfaludy Társaság munkálataiban részt venni: s' Elnöki hivatalomnak legjobb tudásom szerént megfelelni.

Zrinyiből kérem az ön számára rendelt példányt átvenni. Ki többire ismerőinket szívesen tisztelve állandoul vagyok

Kedves Tanár Úr!

őszinte és legkészebb szolgája

Jósika Miklos.

XVII.

Szurdok, aug. 8 — 1844.

Kedves Tanár Úr!

Legyen olly jó megírni vagy megíratni — mi sikere lett legyen a' őfelségéhez benyújtott kérelmünknek a Kisfaludi Társaságot illetőleg?¹

Sietve írok mert a' posta indul. November első napjaiban Pesten leszek.

Ki ismerőimet szívesen tisztelve változhatlan jó indulattal vagyok

Tisztelő szolgája

Jósika Miklos.

XVIII.

Szurdok, Szept 1. — 1845.

Tisztelt Tanár Úr!

Részint rosszullétem, részint unalmas elfoglaltatásaim okozzák, hogy a' Reguli könyvbe szánt novellám,² mint sorban harmadik az ígértek közt — csak most készülhete el — első öntetben — s' tisztáztatik.

A' novella humoristikai — *4 nyomott ívet adand.* — Regényeim kiadása szerént számítva — s' én sikerültnek hiszem: Legyen ön szives nekem sietve megírni — ha nem késett-e el? — hogy ezen esetben más célra fordithassam — mert még a Szépek könyvébe tartozom egyel s' a' Kisfaludy Társaság nagy gyűlése is közelg.

Sajtóink lassúsága bosszantó: *Akarat és Hajlam* című Regényem — 2 kötetben³ és 9 elbeszélésem 2 kötetben *Szív rejtelmei*⁴ cím alatt Juniustól óta nyomtatnak: Ugy a' *Békessy kalandjai második kötet*e Emichnél:

Mióta itt vagyok úgy vegetálok: 3 novellát irtam: *Most és Egykor* hist: a' Honderübe:⁵ *A hogy Isten akarja az Órangyalba*⁶ —

¹ A Kisfaludy-Társaság Jósika indítványára 1844 jan. 9. elhatározta, hogy a királyhoz elismertetésért és nyilvánossági jogért folyamodik. (L. Évlapok 1846 V. 36—41). A királyi sanctio aug. 28. érkezett le a helytartótanáctól. (L. Évkönyvek V. 83—85).

² *A különcz.* (Reguly-Album 1850).

³ Megjelent először a *Budapesti Híradóban* 1845; majd 1846-ban külön.

⁴ Megjelent 1845.

⁵ *Honderü* 1845.

⁶ *Órangyal* 1846.

és a *Különcz* — a Reguli könyvébe — *ha elnem késett?* Most egy görög novellához fogok¹ — azután egy hosszú historiai Regényhez.²

Ha ön a' M. T. Társaságról — s' a Kisfaludy Társaságról valami érdekest írni sziveskedik hálával fogadandja

Tisztelő szolgálja barátja

Jósika Miklos.

Czim: A Monsieur François de Schedel Docteur en Medicine et Chyrurgie etc.

a Pest

Magyar Tudos Társaság.

XIX.

Szurdok. Sept. 15. 1845.

Kedves Tanár Úr!

Önnek becses levelét ma vettem, mikép látja, pillanatig sem késem válaszzommal.

A novellát itt küldöm: az *bohó* ugyan, de még is van igen komoly oldala is, ki a Garcias lelkét nem restelli ki emelni a' kő alól.

Igazza van önnek, azon *költői világban* melly néha vigaszt ad a' valo költőietlenségéért nem vegetálok — nem élek növényi életet: s' a másokban, ha ez történik is a' publicumnak mi kára sincs benne.

Őn allegorikai tárgyakra figyelmeztet: de ezekre az ihletség órái elkerülhetlenek, ezeket pedig nem mi adhatjuk magunknak — talán később!

Történeti tárgyam most van: *Jósika István* — ki igen fiatal korában cancellar volt Báthory Zsigmondnál később hadvezér, s' kinek az armány fejté véteté Szathmáron. A jellem nem egészen tiszta: féktelen dicsvágy, de sok erély — s' regényes sors őt Regény hőse bélegzik.

*Balassa Bálint*rol keveset tudok: talán alkalmasb lenne egy érdekes novellára?³

Hogy Heckenasth önt tisztelt tanár Úr bizta meg munkáim kiadása felügyelésével — reám nézve csak örvendetes lehet, s' engedje kércm hogy e' tárgyban őszintén szólhassak: — ön előtt bizonyosan ismeretes, minden jobb és tisztább kedély azon gyöngédsége *melly nem engedi hogy idegen tollakkal ékeskedjünk*. Arra kérem tehát önt: hogy a' mi munkáimban *Jósika* — ne érintse ön sem modorban sem szellemben. — Munkáimba csúsztak hibák be, főleg nyelvhibák: sorsa minden írónak, ki mással tisztáztat: s' ki sokat beszél magyarul, s' a' társalgási nyelv hibáit feledi mindig kiszemelni az írói nyelv szövegéből: Ez nem tudatlanság — ez szokás és szorakozás hibája: *itt tehát a' gondos felügyelő segít*. — De van még egy, mire önt okvetetlen figyelmeztetnem kell: Részint már a' tisztázó hibájából — de még inkább a szedők

¹ *Diamante Zerva*. (Megj. Honderü 1846.)

² *Jósika István*. (Megj. 1847).

³ Ezt a tervét nem valósította meg.

és correctorok által némelly értelmi zavaró hirccephalusok csuszta-
be Regényeimbe: Kérem tehát önt, ha illy homályos helyekre bukkan,
legyen szives azokat velem közleni. — November vége táján reméllem
Pesten lehetni — hol 6 holnapot töltök *minden évben* — idő elég
értekezésre: 6 holnapig pedig önnek levelei itt megtalálnak.

A felszólítás az Erdélyi Népdalok ügyében a jövő postán már az
Erdélyi szerkesztőségekhez indul: s' én sikert remélek.

Óhajtanám tudni: Mi oka hogy derék nádorunk nem akar rólunk
semmit tudni: Talán csak nem állunk valami Tököli és Rákóczi bűzben
— e' jámbor békes időkben? — Hát István Herczeg nem potolhatná
ki atyját?

Görög novellámat, neve: *Diamante Zerva* a Kisfaludy Társaság
nagy Gyűlésére szántam.

Isten önnel s' ne feledje Tisztelő barátját

Jósika Miklós.

Szivesen kérem önt a' Novellát valakivel átnézetni — vagy
átnézni. Új irnokom van — s' a' Szerző figyelmét — kinek a textus
egészben fejében van apró hibák kikerülnek.

XX.

Pest apr. 27. 1846.

Kedves Tanár Ur!

Ide rekesztve küldöm a' három nyomtatási hiba jegyzékét, melye-
ket minden esetre óhajtanék megemlítettetni.

Az Ilmérek¹ című novellát — melyhez Ürményi Josef 500 pél-
dányban egy csinos képet is küld a napokban, már hetek óta Kuthy
Lajosnak átadtam a Szépek könyve számára. Megnyitó beszédem pedig
mellynek — mint szintén az Ilméreknek is kéziratával nem bírok —
a Honderű valamelyik számában kijött.

Ki többire jó indulatába zárt valódi őszinte tisztelettel.

vagyok szolgálja barátja

Jósika Miklós.

Külön a sajtóhibák jegyzéke:

183 lap. — 14 sor felülről két helyett kéknék kellene állni.

185 lap — 20—21 sor Zacán helyett Záhára

206 lap — 16 sor un pari helyett une parié.

Czím: A monsieur François de Schedel Docteur en Medicine et
Chirurgie en ses mains.

¹ Megj. Kisf. Társ. Évlapjai VI. 1846.

XXI.

Szurdok nov. 21. 1847.

Kedves Tisztelt Tanár és Igazgató Úr!

Családi viszonyaim — fájdalom — az idén lehetlenné tévén hogy a Kísfaludy Társaság nagy gyűlésén jelen lehessenek: az általam ígért ezüst pohár — megrendelésére is kénytelen vagyok önnek szives készségét hasznomra fordítani.

Kérem tehát önt — legyen szives — egy olyan ezüst poharat megrendelni — minőt a tudostársasági jutalmakkal — szoktak kiosztani — értem a *másod rendű poharakat* — s' velem arát s' elkészülése idejét az első lehető alkalommal tudatni — hogy a pénzt még a pohár elkészülése előtt — sietve utalványozhassam.

Ki többire tapasztalt jó indulatába zárt változatlanul vagyok Önnek Tisztelt Tanár Úr

Hüve Jósika Miklos.

Ha a Különcz czimű novellát — bár kötetlen ívekben megkaphatnám igen szeretném a leküldést Heckenasth ur magára vállalna.

Most — *Egy két emeletes ház Pesten*¹ czimű I kötetű regényem van sajtó alatt: *Ilk Rakoczt Ferencz s' kora*² czimű sok kötetű regényemhez hozzá fogtam már.

Isten áldja önt! Ha Vörösmarty — Bajza — Fáy urakat látja kérem ne feledje csekélységemet emlékezetükben felujítani, s' őket részemről igen szivesen tisztelni.

Ujul irhatom: hogy Wesselényi egészséges — hogy én új viszonyaimban igen boldog és megelégedett vagyok.

(Toldy jegyzése: Vettem dec 3. 1847 (!))

XXII.

Toldy Ferencz egy levele Jósikához.

Pest mart. 28 842.

Méltóságos Bárá Úr!

Volt szerencsém mart. 5 és 16 költ nagy becsű leveleit venni. Hogy Heckenasttal úgy van kötve a szerződés, a mint van, nagy baj. Mindenek előtt az ellenőrzés hiánya! Kényes dolog valakiről immoralis tettet feltenni, ha arra világosan jogosítva nem vagyunk: de most rebesgetnek valamit, mi miatt az ember bizodalma akaratlanul is csökken. Vajjon fogja-e magát: H. most, midőn saját műhelye van, arra határozhatni, hogy a Cseheknek egy négy kötetes munkát, csak 500 példányban nyomassa? Hogy itt az ellenőrzés lehetetlen; világos, mert ki fedezheti

¹ Megj. 1847.² Csak 1861 jelenhetett meg.

fel a csejt, ha péld. az egyik teremben 500-at vonat le, a másikban ismét annyit? Én ugyan bajjal hiszem, hogy Ngd *évek* elfolyta előtt munkái szabad birtokába jusson. Zrinyi iránt csak úgy biztosíthatná magát, ha minden példányt Ngd a maga részéről megbélyegeztetne.

Mi a Kisfaludy Társaságot illeti, nem tudom fogná-e merni e munkákat 30 ft díj mellett kiadni. Számolásom szerint 1500 példányu kiadás fedezésére 1200nak kellene elkelní, maradna 300 példány: de itt a kamatok s az illy kiadásmódnál soha sem hiányzó defectek még nincsenek számítva; ezekre 100-at s a fennmaradó 200ból ismét a 25 percentet letudva a tiszta haszon minden példányok elkölte után 150 péld. ára lenne, vagy is 6 f 40 krjával 1000 f cp, a mi szép haszon lenne, ha a társaság egész vagyona kockáztatásával nem járna. Úgy hiszem ennél fogva, hogy legjobb lenne e kiadást a Nemzeti könyvtárban ugyan, de Ngd saját részére eszközölni: itt csak a kiadási költségek jőnének szóba, s a tiszteletdíj a kiadási nyereséggel együtt a szerint jőne be, a mint a közönség részvéte hozná magával, Egyébiránt ha Ngd sem maga nem akarna bajlakodni, sem H-nak át nem adni ujra: akár én, akár a Kisfaludy Társaság bizonyosan átvennék a tiszteletdíj *biztosítása* nélkül, azaz: számolás terhe alatt ugyan, s a kikötendő díj lekötése mellett, de úgy hogy ez a kiadási költségek megtérülése utáni jövedelemből fizettessek, s a kiadó csak akkor lásson hasznot, midőn a tiszteletdíj *egészen* le leszen tisztázva. 1500 példánynál többet most már nem lehetne próbálni, mert 2000 péld. már a közönség kezében van, 10000 által olvasva; másodsor, mert a regényliteratura minden egyéb irodalmi ágak felett divatnak van alá vetve, és sem másutt, annál kevésbbé a szalmatüzű magyaroknál, olly részvétre mint eleinte, számot tartani nem lehet. — Egyébiránt Ngd megnyugtatósára mondhatom, hogy a H. által adott tiszteletdíj (nem ugyan angol és francia mérték szerint, hol egy Jósika-féle írónak amott 20, itt 12 ezer vevője van, bizonyos) de németországi mérték szerint a tudva levő *legtetemesbek* közé tartozik. — Ezek, mélt. Báró Úr őszinte nézeteim egy eszközlendő öszves kiadás iránt; mihez még azt kell adnom, hogy azt az is terheli, hogy egy aránylag olcsó, de magában még is sok pénzbe (6 f 40 x) kerülő munkának sokkal kevesebb vevője akad, mint az egyes regényeknek külön lassan egymás után s új korokban akadt.

Méltóságod figyelme a Kisfaludy K. életére szállt, s' művészregényt emleget. Én is úgy hiszem, hogy az újabb időben nem volt írónk, ki illyesre ennyire alkalmas volt volna. Első ifjúságában elveszett fiú; katoná, kalandor, költő és képiró és hangász, ifjúsági vétkek miatt kénytelen a katonaságot oda hagyni, egy szertelen szerelem áldozatja, majd egészen a m. lit. karjaiba vetve magát, s középpontja a m. literátorságnak stb. mozgékony, élénk, állhatatlan, tréfás, s ezek mellett mély érzésű, melancholiai alapszinezettel, kedélyes világnézettel, hű barát; iskolai készület nélkül, annál több öntanultsággal; criticaí ész; elhanyaglott formákkal, egészen belső világában élő, de hol szeretett, szeretve mindenütt, s szellemileg uralkodó. Ime egypár vonás képéből. — A napokban hozzá fogok élte leírásához, bár többet tudnék belőle csinálni, mint

puszta adatlomot! Nekem, megvallom, más nézetem van b. Eötvösről mint Ngdnak, Ki Kisfaludyt veszi regény tárgyaul, annak többet kell tudni, többet kellett tapasztalni, mint e derék írónk; s bár Kisfaludy reflectáló egyedet kíván költőjeül, a reflectáló elem maga még igen kevés. E. a Karthausiban magát írta, s ebből még távulról sem tudom következtetni hogy ezen kívül még egy regényt bir írni, olyat t. i. mely nem ennek, más alakban mása, hanem tárgyilagos reflexióval dolgozott mű. Eötvös Kisfaludya Eötvös volna. — Talán sikerül Kisf. új életrajza által kedvet csinálnom Mgdnak, bár sikerülne! Én meg vagyok győződve, hogy a mű egyetlen lenne nemében. S milly mező nyílik itt tájfestésre (Olaszorsz. Schweiz.), háború s történeftestésre (1805—9), művészeti reflexiókra, családi s szerelmi bajokra, bécsi tartózkodása első idejében Körnerrel, később Wernerrel élvén baráti viszonyokban, van alkalom a német lit. e két notabilitását is használni, mind kettő, kivált az utóbbi érdekes és igen sajátos. Pesti élete kivált 1818—20 felette érdekes vonásokban gazdag, valamint a terrenum is, melyen, s a litteratori csoportok, melyekben élt. Igen is ez Ngdnak való tárgy, mellynel művészetéről, s különösen költészet — s ennek minden nemeiről is — bőven kimondhatja nézeteit.¹

Jósika Fáy Andrásához.

I.

Kedves Tekintetes Úr!

Éppen most volt Tekintetes Csapó ur szives engemet meglátogatni s' 4000 p f. két hét mulva meg kaphatása iránt biztosítani.

Én meg nem állhatom, hogy addig is mig köszönetemet személyesen megtehetném, a' Tekintetes Urnak irántam, ezen ügyben mutatott gyors és szives barátságát — a' leg hálásabb indulattal meg ne köszönjem: Ha a' magam tulajdon dolga lett volna, nem feküdt volna ez nagyobbban szívemen mint így: s' a' Tekintetes Ur nem is gondolja menyi jót és üdvöst eszközölt ezen gondos figyelmével.

Legyen meggyőződve, hogy soha sem lesz oka, pártolásáért megpirulni — s' hogy vannak szolgálatok, melyeket egy hoszú életen át, el nem lehet feledni.

Vegye még egyszer szives köszönetemet, s' tartson meg jó indulatában, a' ki szinletlen tisztelettel vagyok

Alaz. szolgaja

Jósika Miklos.

A feleségem isméretlenül kéri szives köszönetéről bizonyossá tennem.

¹ Jósika nem dolgozta fel ezen tárgyat.

II.

Kedves Tekintetes Ur!

A' legnagyobb szorongattatások közt, melyeket valaha éreztem, írom e' sorokat mint utolsó menedéket a' Tekintetes Urhoz: Csapó János Ur minden nap biztatott a' pénz meg kaphatásával — a' Conscriptio pár nap helyet mint mondá, tegnap előltig magánál tartotta, még tegnap 5 órákkor délután ígérte hogy ma végre anyi nyughatatlanság után meg kapjuk a' pénzt: a' tegnapi éjem volt két hét óta az első mellyben pihentem, abba a' reménybe, hogy az Isten e' hoszas tribulációnak végét engedí érnem.

Ma reggel Csapó ur hozzám küld, hogy sajnálja de ígérését nem teljesítheti a' Tekintetes urnak nincs képzete helyzetemről: a' feleségemet én is a' Csapó ur szavai után napról napra megnyugtattam — még tegnap estve bizonyossá tettem hogy pénz lesz — s' ma ott állok, hogy nem tudom merre forduljak.

Nékem egy kérésem van a' Tekintetes Urhoz — nem lehet, hogy az a' ki a' szegénység sorsát anyira szívére szokta és tudja venni, szánakozást ne érezzen ott hol valodi szerencsétlenség van, s' az én helyzetem most ilyen. Ha a' Csapó ur ígérete nem jött volna közben eddig rég segítve lett volna a' feleségem dolgán — mert Lanyai János ur magára válalta a' dolgot, s' én magam mentem hozzá őt ígérete alól fel menteni a' T. Csapo János ur ígérete után. — Mindenre mi szent a' Tekintetes úr előtt kérem, életem e' legnagyobb bajában, legyen segítségemre, nem tudni hol jutalmazza meg magát az illy igazi keresztényi jó tett! Tegye meg érettem, birja rá Csapó urat, hogy mivel a' feleségem holnap indul, meg keseredett szívvvel, s' közel a' leg nagyobb kétséghez: fordítsa hitelet arra hogy nékem ha nem továbbra csak 20. Junii az az 10 napra szerezzon 2000 pengő forintot — még ma, tehát felét az ígértnek — s' az ígért egy esztendő helyett 10 napra: addig, ha kétszeres kamatra is becsület szavamat adom mellyel tréfát űzni nem szoktam meg adom a' pénzt: Ha én e' hosszú sorát a' küzdesnek csak álmodhattam volna soha sem vállaltam volna e' dolgot magamra — de mivel tudom hogy szavamat tartom, ha csak élek és securitással bírok nem gyanítottam a' dolgot illy élet ölnök.

ha a' Tekintetes urnak mondom, hogy e' szolgálattal életemet adja visza, minden meg van mondva! Ha a' szent Isten e' nagy bajból meg ment soha életemben többet illy dolgokat magamra nem vállalok: A' pénzt kész vagyok a' magam nevére fel venni s' e' nagy és sürgető szükségben áldozatokat is tenni.

Kérem kedves Tekintetes ur nyugtasson meg válasza iránt: nem is gondolja milly nagy jot tesz

hálás szolgáljával

10 Jun. 1840 Pest.

Jósika Miklossal.

III.

13 Jun. 1840 Pest.

Kedves jó Tekintetes Úr!

Éppen most jövök Budáról T. Agens Porkoláb Dániel urtól, kivel a' Takarékpénztári választmány' Ilk végzését közlöttem. Ő olly szives volt a' legnagyobb készséggel mindenre ajánlkozni, sőt arra is hogy a' kötelezvényt alá írja: De mivel nem szokásom, egy szives indulatból eredt ígéretből szoros köteleességet csinálni, s' mivel éppen illy ritka barátságos szolgálat, minőt Porkoláb ur kész tenni: hálát s' discrétiot idéz elő: Én ezen ajánlatot csak úgy fogadtam el: Ha, Porkoláb Urnak a' dolog nem kerül fáradságába s' ha a' Takarek pénztári választmány megelégszik az adatok elő mutatása után minden intabulatio vagy egyéb — az Agens ur hitelét csökkenthető s zajt ütő bizonyítványokon kívül — a' *kezességgel s' aláírással*: ellenkező esetben, hogy a' dolgot röviden ketté vágjam, a' Porkoláb Ur ajánlatának daczára, becsület szavamat adtam, hogy azt semmi esetre el nem fogadom.

Ugyan ezen érzés s' ugyan ezen menete gondolkozásomnak ösztönöz arra, hogy a' Tekintetes Urat bizonyossá tegyem arról: Hogy nagyon csalatkoznék bennem, Ha vagy maga, vagy Csapó János Úr feltehetnék rólam, hogy a' leg nagyobb szükségűtől kényszerítette is miként valoban a' jelen az: valaha félre tudnám ismerni azon szives részvétet, s' fáradhatlan készséget melyet irántam ezen igen sulyos, de mindenesetre rám nézve leg keserűbb körülmények közt mutattak. — Nem hogy ezt tenném, s' nem hogy azon barátságos ígéretből, melyet jó szándékuk idézet elő szomorú köteleességet kívánnék csinálni, sőt az ígéret nem teljesítése esetében is, bizonyosan soha sem azoknak tulajdonitnám, kik azt a' leg szivesebb részvéttel s' jó szándékkal tették, hanem egyedül a' körülmények mostohaságának, melyeket elrendelni nincs az ember hatalmában: Megnyugtatósomra abban az esetben, ha a' Tekintetes ur találkoznék Csapó urral méltoztassék ezen kinyilatkoztatásomat tudtára adni: s' bizonyossá tenni, hogy a' milly valoban szivből hálával véndem, ha 20dikán szives ígéretét a' körülmények engedig (!) teljesitenie: ugy szintén ha ez nem sikerülne, távol lennék attol, ezt leg kisebb részben is nékie tulajdonítani, — bár az az eset rám nézve ki sem mondhatom milly szomorú lenne.

Ha tehát a' Tekintetes Ur gondolja, hogy Porkoláb Dániel ur czélt ér ha anyit tesz csak a' menyit felebb, mint részemről el fogadhatot ki jeleltem: méltoztassék tudtomra adni. Az ellenkező esetben, a' dolog el marad ezen az uton.

A' midőn hoszas firkámért szives bocsánatot kérek, magamat jó indulatiba (mellyeket igen óhajtánék minden időre megtartani,) ajánlván szives tisztelettel vagyok

Lekötelezetje

Jósika Miklos.

U. I.

Porkoláb Dániel Ur olly szíves volt arra figyelmeztetni engemet: Hogy mivel nékie ki mutatható securitássa van 80000 ezüst forintig: s' kész körülményeimet tudva: 4000 pengőről szóló contractust — mint cavens maga alá írni; tehát ez talán, anyiban segíthetne a' pénz szerzésben: a' menyiben a' leg több hitelező a' közel lévő securitást kívánja. — De fájdalom én már ugy el vagyok ijedve azon fatumtól melly e' dolgokban üldöz, hogy nem is merek már e' részben is senkitől tanácsot kérni, senkihez folyamodni.¹

Jósika Heckenasthoz.

I.

Szurdok 16 Jan. 1847.

Lieber Herr von Heckenasth!

Hier schicke ich Ihnen wider einen Abschnitt — *Epizodok* — samt dem *Jegyzetek*.²

Nun sind hier noch ein und ein halber Abschnitt. Ich werde aber *3 daraus machen*.

Hier bleiben in allem gegen 120 Druck Seiten, die ich Ihnen in 8 Tagen schicken könnte. Da ich aber wider seit einer Ewigkeit keine Aushängbögen erhielt — will ich die *nächste Sendung* erst abwarten. So bald diese 4—5 Druckbögen enthält (sic.) — so schicke ich Ihnen den kleinen bereits lang fertigen Rest, dem ich nur ein wenig durchlesen und ein bischen anders eintheilen will.

Ich hoffe Sie haben alle meine Briefe und Guthaben erhalten. Zunächst rechne ich darauf, das Sie die 4 Seiten die ich Ihnen (?)³ nicht gar so lange in einen Brief einschliess neu werden drucken lassen — den 8 Seiten neu gedruckt in 5 Bänden ist nicht so viel.

Ich warte 4—5 Aushängbögen mit Sehnsucht — an dem Tag an dem ich diese erhalte wendert der Rest meines Romans nach Pest.

Ihr bereitwilligster

Jósika.

II.

Szurdok 14 nov. 1847.

Lieber Herr von Heckenasth.

Die 3 Bände der Übersetzung Jósika's habe ich schon vor einigen Wochen nach Klausenburg geschickt. — Mich wundert es, dass Sie sie nicht schon längst haben.

¹ A szóban levő 4000 ezüst forintot végre 1840 decz. 18. sikerült tizes kamatra »Generális Rakovszkyné«-tól felvennie. (V. ö. *Irod. Tört. Közl.* 1906. 366. Jósika levele Wesselényi Miklóshoz.)

² *Jósika István* V. kötet.

³ Olvashatatlan szó.

Ich arbeite täglich — und hoffe ihnen im Laufe des kommenden Monats etwas schicken zu können.

Eine andere Frage ist es ob der Roman die oestreichische Censur passieren kann? Ich zweifle sehr sehr daran und habe Ihnen dies auch nicht verhält.

Wenigstens so viel als der Historiograph Fessler sagt, muss gesagt werden — und in dem Roman wird mehr gesagt werden. Aber in Leipzig gedruckt und — hier verbothen — wird es noch besser gehen.¹

Nächstens schicke ich einige Bücher der Leihe Bibliothek zurück — und werde etwas zum Vorlesen geeinetes (!) wo möglich heiteres in deutscher Sprache erbitten.

Ihr bereitwilliger

Josika.

Unlängst habe ich wieder an Sie geschrieben. Erscheint die Novelle *Egy két emeletes ház Pesten* — bitte ich mir so bald als möglich ein Exemplar aus.

Czím: A Monsieur *Gustave de Heckenasth* marchand libraire bien
accredité à

Pest.

III.

Szurdok Dec 28. 1847.

Lieber Herr von Heckenasth!

Da mein Sohn B. Josika Miklos Oberlieut. bei (?) Kaiser Hulonen unverhofft den Befehl erhält zu seinem Regiment einzurücken, und ich nicht im Stande war die ganze Summe auszumachen, die ich Ihn mitgeben wollte, bitte ich Sie recht freundlich im (!) 60 fl c. Münze sage sechzig Gulden Conv. Münze zu zahlen — und sie mir in Rechnung zu bringen.²

Von Rakoczy sind 4 *Druckbögen* fertig und soeben ist mein Schreiber damit beschäftigt. In diesem Briefe noch oder wenige Tage später erhalten Sie das Manuscript:

Mit assignationen werde ich Ihnen nicht zur Last fellen. Dieser Fall war ein ausergewöhnlicher.

Die Abschnitte des Romans dessen Plan ganz fertig ist, werden sich rasch folgen.

Ihr stets bereitwilliger

Jósika.

Czím: A Monsieur *Gustave de Heckenasth*, marchand libraire bien
accredité a

Pesth.

¹ Jósika felesége, Júlia fordította németre. A fordítás megjelent Lipcsében 1851.

² A 60 frtól szóló elismervény mellékelve van.